

Tänka genom narrativ

Ann Phoenix

Texten ingår i:

Marta Kolankiewicz (red.), Mia Liinason (red.)
och Maja Sager (red.)

Genusvetenskapliga forskningsmetoder

sid. 379-394

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.260.c638>

Webbversionen av verket publiceras öppet tillgänglig under licens **CC BY-NC-ND 4.0**

Se fullständiga villkor: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.sv>

Enligt licensen får du kopiera och distribuera materialet. Du måste ge författarna ett korrekt erkännande och ange om bearbetningar är gjorda. Du får inte använda materialet för kommersiella ändamål. Om du remixar, transformerar, eller bygger vidare på materialet, får du inte distribuera det modifierade materialet.

© Nordic Academic Press och författarna 2024

ISBN 978-91-89361-81-2

e-ISBN 978-91-8104-112-5

Redaktörer: Marta Kolankiewicz, Mia Liinason och Maja Sager

Adress: Lunds universitet, Genusvetenskapliga institutionen, Box 117, 221 00 Lund

Tänka genom narrativ

Ann Phoenix

Detta kapitel ska handla om narrativ forskning och hur forskare genom narrativ kan öka vår förståelse för hur genusrelationer upplevs i vardagen. Jag går först igenom några av de frågor som väcks i narrativ forskning som syftar till att ge en helhetlig bild av människors liv och perspektiv. Därefter redogör jag för hur man går tillväga för att utföra en narrativ analys. Analys förutsätter emellertid att man först bestämt sig för vilket perspektiv forskningen ska utgå från. Jag argumenterar för intersektionella perspektiv. Intersektionalitet hjälper oss förstå att människor på en och samma gång intar flera positioner i sociala kategorier som står i diverse maktförhållanden till varandra. Kapitlet är indelat i tre delar. I första delen behandlar jag centrala drag i narrativ metod genom att diskutera vad ett narrativ är. Därefter fokuserar jag, i en andra del, på narrativa konstruktioner av identitet för att visa vad narrativ gör, och hur de kan analyseras. I kapitlets tredje och avslutande del presenterar jag så en narrativ analys av en intervju med en ung kvinna hämtad ur en studie om maskuliniteter i Helsingfors.

Varje narrativ utgår förstås från ett visst perspektiv och en viss social position. För att spegla medvetenheten om narrativs situerade beskaffenhet tar jag avstamp i intersektionell teori (Crenshaw 1989; se även kapitel 3 i denna volym). Intersektionalitetens grundtes är att sociala kategorier inte existerar isolerade från varandra (Lutz, Vivar & Supik 2016). Således verkar exempelvis genus, rasifierad etnicitet och nationell identitet samtidigt och i samklang med varandra och behöver därför analyseras tillsammans, även om bara en av kategorierna står

i fokus åt gången. En nyckelpoäng är att kategorierna är ömsesidigt konstituerande; de är inte bara additiva utan bidrar till varandras konstruktion. De står också i maktförhållande till varandra, vilket ger utrymme för motsträvig och komplex positionering (Anthias 2020; Collins & Bilge 2020). Till exempel råder ett maktförhållande mellan barn och vuxna, men vad det betyder att vara man, kvinna eller barn beror på maktförhållandena mellan flera kategorier: någon kan befina sig i maktposition i fråga om genus men inte i fråga om exempelvis ras eller samhällsklass. Eftersom kategorier utmanar varandra behöver vi analysera den komplexitet detta ger upphov till (Yuval-Davis 2006). Inom feministisk forskning kombineras narrativ metod allt oftare med intersektionell för att göra det möjligt att undersöka vardagliga komplexiteter och social positionering utan att hemfalla åt essentialism och obefogade generaliseringar (Cole 2009). Rachele Chadwick menar att metoderna tillsammans ger röst åt marginaliserade grupper och utrymme för både personliga redogörelser och ”the material, structural and political realities that co-construct lives/narratives” (Chadwick 2017: 5) som analyseras.

Sammanlänknigen av identitet och narrativ

Corinne Squire med kolleger (2014) definierar narrativ som texter eller muntliga redogörelser som rör sig över tiden och utvecklar mening som är specifik för en viss historisk tid och kontext. Temporalitet, ståndpunktsspecificitet och meningsskapande är således viktigt för att utforska narrativ. För många narrativa forskare är identiteter och narrativ sammanlänkade, eftersom narrativ analys grundar sig på premissen att vi ”gör” och redogör för oss själva genom självbiografiska narrativ – de historier vi berättar om oss själva för oss själva och andra (Bruner 1990, 2003). Cathy Riessman (1993, 2002) påpekar att berättare är mer benägna att producera narrativ om omskakande livserfarenheter som förändrar deras förväntade biografier eller förväntningarna om hur ett liv bör levas inom gällande kultur. Skilsmässor, kronisk sjukdom och infertilitet är exempel på den sorts omskakande livserfarenheter som Riessman menar ger upphov till

identitetsnarrativ. Det betyder att narrativ produceras av diverse identiteter, men också att de är produktiva eftersom de idéer som betraktas som norm har stort inflytande på vilka narrativ som är möjliga och som folk vill producera inom en viss kultur (Riessman 2008). Det är förklaringen till varför en av Riessmans huvudteser är att narrativ utvecklas i samband med större livsombälvningar – när livet ”stannar upp” och människor behöver redogöra för varför det inte längre överensstämmer med förgivettagna mallar (Riessman 1993, 2002, 2008).

Det faktum att narrativ är performativa, att vi alla använder narrativ för att få saker att ske, låter narrativa forskare undersöka vad narrativ gör genom att studera de handlingar de åstadkommer (Schiff 2012). Bruner (1990, 2003) delar upp narrativ i diskursiva formationer (eller kanoniska narrativ – narrativ om hur livet bör levas inom kulturen i fråga, det vill säga normativa kulturella förväntningar) och personliga narrativ. I enlighet med Squire (1998) menar han:

The tool kit of any culture is replete not only with a stock of canonical life narratives (heroes, Marthas, tricksters, etc.), but with combinable formal constituents from which its members can construct their own life narratives: canonical stances and circumstances, as it were (Bruner 2004: 694).

Narrativ är inte regelrätta beskrivningar av händelser, utan snarare berättelser om erfarenheter (Squire 2008). Enligt narrativ teori rekonstruerar vi det förflutna för att förstå nuet i en förespeglning av framtid (Polkinghorne 1988). Narrativ är således en del av våra identitetsprojekt (Burck 2004; Sihvonen 2015) och de processer i vilka vi blir till (McLeod & Yates 2006), och ”görs” i interaktion med andra (Bamberg 2006). Samtal innebär en ständigt pågående sammanställning, sammanlänkning och analys av de händelser som våra liv rymmer. Våra berättelser skänker mening åt livet, ger förklaringar till det vi är med om och dokumenterar viktiga människor och händelser i våra liv. Polkinghorne:

We achieve our personal identities and self-concept through the use of the narrative configuration, and make our existence into a whole by understanding it as an expression of a single unfolding and developing story. We are in the middle of our stories and cannot be sure how they will end; we are constantly having to revise the plot as new events are added to our lives. Self, then, is not a static thing or a substance, but a configuring of personal events into an historical unity which includes not only what one has been but also anticipations of what one will be (Polkinghorne 1988: 150).

En av de större förändringarna inom psykologi och socialpsykologi i tänkande kring identitet under de senaste 40 åren är att man rört sig bort från föreställningarna om identitet som något som etableras i ungdomen och sedan förblir i stort sett oförändrat under resten av livet. Numera råder tämligen stor enighet om att vi besitter flera identiteter som förändras under livets gång. Således föreställer vi ofta oss själva som en viss sorts person, men det är inte hela sanningen. Vi har identiteter knutna till flera av våra sociala kännetecken, såsom genus, etnicitet, familj och nation, och dessa identiteter skär in i varandra – de påverkar varandra och förändras över tid.

Ett illustrerande exempel kan hämtas ur ett amerikanskt forskningsprojekt där en narrativ forskare, psykologen Ruthellen Josselson, följde en och samma grupp kvinnor i över 40 år. Josselson (2009) fann att de historier kvinnorna berättade förändrades över tid utifrån vad som hände i deras liv och samhället i stort. En av kvinnorna i studien – ”Maria”, från en vit italiensk familj – återkommer exempelvis i varje intervju Josselson gör med henne genom åren till en längre relation hon hade med en afroamerikansk man i sin ungdom. När hon fortfarande var i 20-årsåldern talade hon om sig själv som en principfast student med starka värderingar som stod upp mot föräldrarnas ogillande och samhällets rasism och hon gifte sig med honom. Vid 33 var hon omgift med två barn och historien handlade då inte om den principfasthet hon hade visat genom att gifta sig med en svart man, utan om att hon hade varit ung och omdömeslös. Vid 43, när hennes egen dotter befann sig i ett förhållande hon inte gillade, såg

Maria tillbaka på sitt förhållande som ett sätt att göra uppror mot sina stränga föräldrar. Vid 56 års ålder tolkade hon förhållandet med pojkvännen som en indikation på att hon varit en mycket passionerad person under en period i livet som hon nu blickade tillbaka på i ett romantiskt skimmer.

Maria justerar således sin berättelse genom årens lopp. Det som förändras är inte händelserna i historien eller det faktum att förhållandet är viktigt, utan hennes tolkningar av det. Som Josselson uttrycker det omgestaltas det personliga förflutna inte bara i syfte att få det att överensstämma med nuet, utan också för att ge det mening i den stund Maria berättar i historien. Notera att den mening hon fyller historien med är relationell. Det som utspelar sig i förhållandet med dottern – många år efter den händelse hon berättar om – påverkar hur hon tolkar sin tidigare identitet.

Hur kan då de historier vi berättar vara så centrala för vår identitet om de samtidigt är föränderliga? För att kunna besvara den frågan vill jag ge en mer ingående beskrivning av hur narrativa identiteter är konstruerade. Dan McAdams (2006) menar att människor skapar syfte och mening i sina liv genom personliga berättelser. I en amerikansk kontext utgör narrativ om personlig förlösning, om hur människor omvandlar svårigheter och lidande till liv vigda åt att tjäna sig själva och andra, de mest tongivande berättelserna.

Sammanlänkningen av nationella och personliga narrativ blir kanske som mest synlig i tider av stark förändring. Diskursanalytikern och socialpsykologen Michael Billig (1995) bidrar med ett illustrativt exempel. Han menar att när apartheidregimen föll kunde den vita befolkningen i Sydafrika inte längre använda sig av diskurser ämnade att upprätthålla det rasistiska systemet, utan ändrade sitt sätt att tala, vilket i förlängningen gjorde vissa tankar otänkbara. Detta resulterade i sin tur i ett identitetsskifte; många vita anammade narrativet att de aldrig ställt sig bakom apartheidsystemet utan alltid varit emot det. Sådana förändringar i narrativ speglar ett skifte i identitet. Det pekar mot en annan viktig aspekt av identitet i narrativ: att identitet handlar såväl om att bli som om att vara (Hall 1996); den narrativa konstruktionen av identitet handlar alltid lika mycket om framtiden

som om det förflutna. Bland dagens narrativa forskare är den allmänna synen att narrativ är historier vi berättar i nuet, om det förflutna, i väntan på framtiden (Riessman 2008).

I nästa avsnitt gör jag en narrativ analys av ett utdrag ur en intervju från en studie om maskuliniteter (Peltola & Phoenix 2022). Intervjun, med en ung kvinna på 15 år, gjordes på finska, översattes till engelska och har för denna bokutgåva nu översatts till svenska.

Att göra en narrativ analys

Det finns en rad ansatser att välja mellan för en narrativ analys, bland annat biografiskt narrativ tolkningsmetod (BNIM), med en uppsättning formaliserade analyssteg (Wengraf 2004). Livshändelseansatser fokuserar uteslutande på berättelser om händelser. Till dessa hör Labovs (1997) strukturlingvistiska metod, som intar en inflexibel hållning i vad som bör betraktas som narrativ och vad som behöver identifieras i historieberättandet (Patterson 2013). I exemplet nedan använder vi oss emellertid inte av någon av dessa utan utgår istället från ”små” och ”stora” berättelser och händelser. ”Små berättelser” är korta narrativa redogörelser som finns inbäddade i vardagliga interaktioner och som ibland går både deltagare och forskare obemärkt förbi (Giaxoglou & Georgakopoulou 2021; Phoenix 2013). De ingår dock i individens identitetsprocesser.

Narrativ kan analyseras på flera andra sätt än bara utifrån avsedd innebörd. Till exempel sammanfogas i narrativ diverse motstridiga element till ett enhetligt skeende som sträcker sig över ett visst tidsintervall och där karaktärernas handlande utvärderas i berättelsen (Andrews et al. 2013). Även om vi sällan funderar över hur vi berättar våra historier använder vi oss alla av genrer som vi är väl förtrogna med, exempelvis drama, detektivhistorier, sci-fi och romantik (Riessman 2008). Man kan fundera över hur ett narrativ berättas, i vilket syfte och från vilken ståndpunkt. Sådana element hjälper oss förstå vad narrativet åstadkommer – dess performativitet. Det är också viktigt att fundera över vad och vem som inkluderas respektive exkluderas, hur händelser är disponerade och vad de är avsedda att

säga beroende på agens. Vidare berättas varje narrativ inom ramen för en viss sociohistorisk och interaktionell kontext som också måste analyseras. Därutöver skiljer sig narrativ som berättats förut, och som därför traderas flytande, från nya narrativ som kanske framställs på ett mer haltande sätt. Platsen är också av betydelse i narrativ, även om den ofta förblir outtalad.

Temporalitet och sekventialitet utgör också viktiga fokuspunkter i narrativ analys (Elliott 2005). På motsvarande sätt fokuserar vissa ansatser också på de personliga pronomen som används – jag-röst och vi-röst (Buitelaar 2006) – och de känslor som kommer till uttryck (Frosh, Phoenix & Pattman 2002; Hollway & Jefferson 2012).

En ansats som fokuserar på små berättelser rimmar väl med analys av genus i intersektionella perspektiv. Kathrin Young och Myron Anderson (2021) använde exempelvis narrativ analys i sin undersökning av hur rasism och sexism diskuteras i ”små berättelser” om ”hierarkiska mikroaggressiva intersektionaliteter” i högre utbildning. De fann att erfarenheterna av mikroaggression varierade mellan fakultetsmedlemmar och administratörer beroende på ras, genus och roll.

Utdraget nedan är hämtat ur en studie om maskuliniteter bland 12–15-åringar i Helsingfors (Peltola & Phoenix 2022) och utgör en liten del av en intervju med en ung finsk kvinna, 15 år gammal (åttonde klass), av vit medelklassbakgrund, gjord 2018. Denna intervju är en tidigare opublicerad del av det större materialet. Studien fokuserade på maskuliniteter och etnicitet eftersom Finland i allt större utsträckning betraktar sig som multietniskt. Alla intervjuer gjordes på finska av Marja Peltola, transkriberades därefter och översattes till engelska för att möjliggöra gemensam analys. Redogörelserna och narrativen i datamaterialet ska läsas som präglade av intervjukontexten och som en gemensam konstruktion av den intervjuade och intervjuaren; med andra ord har den skola som deltagarna går på liksom intervjuarens position som vit finsk kvinnlig akademiker tveklöst påverkat samspelet, även om det inte alltid går att veta hur. Merparten av deltagarna intervjuades på skolan, men just denna intervju gjordes i deltagarens hem. I utdraget gör deltagaren (som pseudonymiserats som ”Vilja”) klart att hon är feminist och att det är en ovanlig position att inta på

hennes skola. Man skulle kunna hävda att hon känner sig fri att diskutera det för att hon antar att intervjuaren, Marja, också är feminist. Utdraget presenteras med viss utförlighet för att ge en bild av vad Vilja säger, hur hon säger det och hur hennes narrativ konstrueras tillsammans med Marja. Eftersom vissa nyanser kan gå förlorade när man översätter talspråk har särskild vikt i analysen lagts vid ordval och formuleringar. Oavsett vilken typ av analys det rör sig om förblir emellertid alltid några detaljer oklara, därför är det ibland av större vikt att ställa frågor än att försöka komma fram till ett slutgiltigt svar. Läs utdraget i sin helhet och skriv ned egna reflektioner innan du ger dig i kast med den föreslagna analysen. Läs därefter utdraget en andra gång och notera under denna läsning möjliga teman.

MARJA: Hur är killarna i din klass, till exempel? Du sa att du nog inte kunde tänka dig dem dansa balett, till exempel.

VILJA: De är olika för antingen försöker de vara coola och typ ”Wow, vi dricker alkohol på helgerna, åh vad vi är coola”. Eller så är de lite nördigare – inte på något dåligt sätt, men typ, ja. Och för det mesta är de nördigare killarna trevligare – de är lugnare och fortsätter på något sätt fokusera på skolan. Men de som försöker vara coola – jag kommer inte så bra överens med dem också av andra skäl.

MARJA: Vilka skäl då?

VILJA: Till exempel skäl som handlar om det här med att det finns folk i vår klass som inte tycker att kvinnor ska ha rättigheter till exempel. Ibland har vi bråkat om det.

MARJA: Rättigheter som vad då?

VILJA: Någon gång har det till exempel varit folk som sagt att riktiga kvinnor måste kunna sy och laga mat, och ibland har det varit en del homofobt och rasistiskt snack också, så jag kommer inte riktigt överens med dem.

MARJA: Vad är det för slags situationer då, där folk säger att kvinnor ska kunna sy och laga mat?

VILJA: Det är mest om jag typ sitter och pratar med en kompis om feminism, till exempel. Ibland har någon hört det och typ ”Vad säger du, tycker du att kvinnor ska ha rättigheter, hur vågar du tänka så?” Och det är ganska – och, till exempel när jag har en tröja där det står ”feminist”, då har jag fått kommentarer om det. Eller på min gamla telefon hade jag ett fodral med prideflaggan, så det fick jag höra.

MARJA: Så folk är på många sätt faktiskt ganska konservativa, så om –
VILJA: Ja, förvånansvärt konservativa, till och med.

MARJA: Så du tänker på kvinnors rättigheter, men du nämnde också rasism och sen, är de homofoba eller så också?

VILJA: Ja. Men det känns som om det mest handlar om bristande information, som om det på något sätt är coolt att vara sån, inte nödvändigtvis för att de faktiskt tycker så, för – du fattar ... Jag vet inte, men i skolan får vi inte lära oss så mycket om sånt, som typ att rasism är fel, så de påverkas på något sätt av media. Jag kan inte förklara, men så typ.

MARJA: Ja, det känns på något sätt ofattbart att någon skulle kunna tycka att det är jättecoolt, att vara –

VILJA: Ja, och så har vi det här med grupptillhörighet, jag vet inte. Så det är kul för vita pojkar att vara rasister och sexister, så ja.

MARJA: Hur är det med rasism då, hur ser du på det?

VILJA: Ja en gång var det någon i klassen som jämförde mörkhyade människor med djur, och några gånger har en av mina vänner, som är muslim, fått höra otäcka saker, som n-ordet och så. Men för det mesta är det inte typ jätteaggressivt, utan mer slapp rasism. [Skratt] Kan man ens säga så? Men fördomar rent generellt, eller just diskussioner om invandrare.

MARJA: Din skola, är den mångkulturell alls, eller huvudsakligen [vit]?

VILJA: Den är ungefär 98 procent vit och så några muslimer.

I Viljas första svar framgår att hon godtar att det finns skillnader mellan pojkar och flickor, men att hon inte essentialiserar pojkar,

utan istället anlägger ett intersektionellt perspektiv genom att skilja mellan dem som försöker vara coola och dem som är mer nördiga. Hon tydliggör sin position i förhållande till de två sorternas pojkar på tre sätt. För det första förlöjligar hon de ”coola” pojkarna genom att återberätta vad de säger: ”Wow, vi dricker alkohol på helgerna, åh vad vi är coola.” För det andra avrundar hon med en utvärderande coda som inbjuder till fortsatt samtal: ”Men de som försöker vara coola – jag kommer inte så bra överens med dem också av andra skäl.” För det tredje tar hon mellan dessa två kommentarer de ”nördigare” pojkarna i försvar genom att göra klart att hon gillar dem och det faktum att de engagerar sig i skolarbetet, något de ”coola” pojkarna underförstått inte gör: ”Eller så är de lite nördigare – inte på något dåligt sätt, men typ, ja. Och för det mesta är de nördigare killarna trevligare – de är lugnare och fortsätter på något sätt fokusera på skolan. Men de som försöker vara coola – jag kommer inte så bra överens med dem också av andra skäl.”

Marja plockar upp den implicita inbjudan att fråga vidare om skälen till varför Vilja inte kommer överens med de coola pojkarna som Viljas svar rymmer. Det kan tyckas förvånande att hon i nästa svar talar om ”folk” snarare än om de ”coola pojkarna”, men det är viktigt att komma ihåg att det inte finns något könsspecifikt pronomen i finskan och att översättaren därför behövt välja pronomen. Vilja använder emellertid uttrycket ”folk”. Av det som följer går inte att uttyda om det också finns flickor i klassen som inte tycker att kvinnor ska ha rättigheter. Det vi kan veta är dock att vissa pojkar, sannolikt de som försöker vara ”coola”, tycker så. Vilja återkommer också till att hon inte riktigt kommer överens med dem och understryker därmed att hon redovisat sina skäl för att inte komma överens med pojkarna som försöker vara ”coola”.

I nästa vända av samtalet – ”Någon gång har det till exempel varit folk som sagt att riktiga kvinnor måste kunna sy och laga mat, och ibland har det varit en del homofobt och rasistiskt snack också, så jag kommer inte riktigt överens med dem” – är Vilja återigen noga med att nyansera. Hon vill inte hävda att alla pojkar gör så, eller att de som gör det alltid gör så. Hon använder sig inte av formuleringar

av extremfall. Det hon berättar att folk sagt om vad riktiga kvinnor måste kunna framstår emellertid som tämligen gammalmodigt och könsbinärt. Hon gör resonemanget mer intersektionellt genom att koppla samman det homofoba och rasistiska snacket. Hon säger inte explicit att det är samma pojkar som ger uttryck för homofobi och rasism, men antyder att sexism, homofobi och rasism kopplas samman i diskurserna på skolan. Inom narrativ forskning är det vanligt att utgå från att sekventiell sammankoppling av händelser är av betydelse för "later action and for the meanings that the speaker wants listeners to take away from the story" (Riessman 2008: 3). Det framstår som klart att Vilja, genom att sammankoppla dessa frågor, vill förmedla till oss forskare vad som skulle kunna kallas för ett intersektionellt perspektiv. Hon ser sexism, homofobi och rasism som något som produceras av samma människor och som skolan inte tar itu med, vilket innebär att hon tvingas göra motstånd i princip på egen hand.

Hittills har inget sagts om Viljas kommentar i slutet av andra utbytet: "Ibland har vi bråkat om det." Den är viktig eftersom hon med den positionerar sig som någon som öppet tar ställning mot sexistiska åsikter, något hon också betonar i fjärde utbytet genom att förklara att hon pratar om feminism, bär tröjor med feministiskt tryck och har haft ett mobilfodral med Prideflaggan på. När hon får frågan om huruvida "de också är homofoba" avfärdar hon dock idén om att det skulle röra sig om verklig homofobi: "Ja. Men det känns som om det mest handlar om bristande information, som om det på något sätt är coolt att vara sån, inte nödvändigtvis för att de faktiskt tycker så, för – du fattar ... Jag vet inte, men i skolan får vi inte lära oss så mycket om sånt, som typ att rasism är fel, så de påverkas på något sätt av media. Jag kan inte förklara, men så typ." Hon föreslår istället att homofobin handlar om okunskap och ingår i försöken att "göra" cool maskulinitet i kontexter där skolan inte lär dem att till exempel "rasism är fel" och vidare att sådana åsikter förstärks genom media. Det är ett viktigt narrativ som länge utgjort norm i samhällen som betraktar fördomar som just ett uttryck för okunskap – av att man dömer på förhand (Allport 1954). Hon rör sig således i riktning mot normen när hon kritiserar det pojkarna/folk säger, men

samtidigt lämnar hon utrymme för dem att förändras. Genom hela utdraget framställer sig Vilja som någon som uppvisar agens i sitt ställningstagande för social rättvisa och som besitter kunskap som många andra elever saknar i sådana angelägenheter. På liknande sätt gör hon en distinktion mellan det hon kallar ”slapp” rasism och ”aggressiv” rasism.

I bara några korta utbyten har Vilja således förmedlat en uppsättning små berättelser som tillsammans ger ett narrativ av skolan, där genusrelationer kopplas till sexualitet och rasifiering och där hennes kamrater intar olika positioner i sexism, homofobi och rasism. Hon positionerar sig själv som emot alla dessa ”ismer” utan att för den skull fördöma dem som ger uttryck för sådana åsikter. Samtidigt gör hon klart att hon inte gillar de ”coola pojkarna”, som brukar sprida dem. Det blir än tydligare i nästa utdrag, som inte följer direkt på det förra, men där samma samtalsämnen upprepas och utvecklas:

MARJA: Du nämnde också homofobi. Hur tar den sig uttryck?

VILJA: Till exempel har jag personligen fått många kommentarer på att jag hade prideflaggan på mitt mobilfodral, många frågade typ ”är du gay eftersom du har ett gay fodral” och jag svarade mest att ”även om jag var det så skulle du inte ha med det att göra”, för jag vill inte säga typ ”nä, det är jag inte” för det är inte en förolämpning, så nu är den allmänna bilden i klassen att jag är lesbisk. Men jag bryr mig inte typ. [Skratt] Och rent allmänt används gay ganska mycket som en nedsättande term, så det är så man tänker. Och om man säger till nån ”använd inte gay på det sättet” säger de typ ”det var ju bara ett skämt”, för kanske är de inte homofoba på riktigt, de bara tänker sig inte för.

MARJA: Att kalla någon gay är något som jag också pratat med många andra om, det är liksom konstigt hur det fortsätter vara så vanligt att man använder det som ett nedsättande uttryck.

VILJA: Ja, och ganska många i min klass, till exempel, är typ, de säger att de tycker att alla är jämlika, men de betar sig inte som om de faktiskt tycker det, så det är konstigt.

MARJA: Att man kallar nån gay, är det killarna som gör det? Eller säger tjejerna så till killarna också, eller till varandra?

VILJA: Inte tjejerna, egentligen. Jag vet inte var det kommer ifrån, men killarna gör det ganska mycket, i synnerhet gänget med tuffa killar jag pratade om. Oftast bara till varandra och till mig, men jag är ett specialfall. [Skratt]

MARJA: Finns det något liknande som tjejer använder? Jag tycker ibland det verkar som om gay är nästan ett allmänt uttryck som man kan använda när man behöver dra till med något. Finns det något motsvarande bland tjejer?

VILJA: Nä inte direkt. Eller jag känner typ, tjejerna i min klass brukar inte, det blir inte så mycket bråk mellan tjejerna i min klass, de flesta är, även om de inte är vänner direkt, kommer de ändå överens, så det finns faktiskt inget sånt mellan tjejer, som jag lagt märke till.

Här framställer sig Vilja, både implicit och explicit, som exceptionell, genom att förklara att det är de ”tuffa” pojkarna som använder homofoba uttryck och att de mest riktas mot andra pojkar, men ibland mot henne, på grund av det Pridemärkta mobilfodralet och att hon inte vill svara att hon inte är gay eftersom det skulle innebära att acceptera att ordet används i nedsättande syfte. Hon pekar på något som vi i studien kunnat konstatera är vanligt, när hon säger att ”ganska många i min klass, till exempel, är typ, de säger att de tycker att alla är jämlika, men de betar sig inte som om de faktiskt tycker det, så det är konstigt”. Hon gör således ett ontologiskt antagande om att människor är benägna att ge uttryck för fördomar om de saknar kunskap, och ett epistemologiskt påstående om att kunskap leder till upplysning i riktning mot social rättvisa. Särskilt i andra utbytet blir det tydligt att Marja medkonstruerar Viljas redogörelse, genom att berätta om vad hon talat om med andra i studien, men också genom de frågor hon ställer. Det verkar dock inte ha resulterat i några större spårbyten, eftersom Vilja i sina svar förtydligar och utvecklar den historia hon redan berättat. Peace Kiguwa menar att

much feminist research attempts to break free from the practice of engaging gender as merely a variable. Rather, gender becomes a performative re-enactment that is imbued with sociohistorical and political influences. Our gendered practice and behaviour cannot simply be read as attitudinal and sociocognitive dimensions of human personality but rather as a category that is both constructed and performed within constrained sociopolitical contexts. For feminist researchers, gender is not just material and personal embodiments but also a politically contested category that informs how we think about other intersecting lived materialities. For example, some feminist scholars have explored the gendered constructs of home, community and nation to demonstrate the normative ways that such everyday meanings and constructs are lived and constructed (Kiguwa 2019: 224).

Kiguwas resonemang är relevant för och speglas också i Viljas små berättelser. I fråga om genre framställer sig Vilja redan från början som hjälten i ett skoldrama som rymmer motsättningar, onda respektive goda karaktärer, där hon själv krigar mot intersektionella orättvisor. Hon använder konsekvent sin jag-röst för att understryka sin oppositionella och hjältemodiga hållning och betonar att hon är en av få feminister på skolan. Vilja återberättar en serie händelser – ibland mer generellt än som specifika händelser. De tecknar en bild av det förflutna, förankrar händelserna i finsk kultur och ger utrymme för kamraterna att förändras i riktning mot social rättvisa, med det underförstådda antagandet att hon är, och kommer fortsätta vara, en modig förkämpe med egen agens i kampen. Hennes identiteter framträder således tydligt bara i dessa två korta utdrag. De narrativ hon tecknar i sina små berättelser öppnar möjligheter till intervention i skolor. I berättelserna fokuserar hon emellertid snarare på hur kamraterna performativt gör genus, sexualitet och rasifiering (Butler 1990) än på att låsa fast dem i stabila identiteter.

Referenser

- Allport, G.W. (1954). *The nature of prejudice*. Massachusetts: Addison-Wesley.
- Andrews, M., Squire, C. & Tamboukou, M. (red.), (2013). *Doing narrative research*. London: Sage.
- Anthias, F. (2020). *Translocational belongings: Intersectional dilemmas and social inequalities*. London & New York: Routledge.
- Bamberg, M. (2006). Stories: Big or small: Why do we care? *Narrative Inquiry*, 16(1), 139–147.
- Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. London: SAGE publications.
- Bruner, J. (1990). *Acts of meaning* Vol. 3. Cambridge: Harvard University Press.
- Bruner, J. (2003). *Making stories: Law, literature, life*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bruner, J. (2004). Life as narrative, *Social research* 71(3): 691–710.
- Buitelaar, M. (2006). "I Am the Ultimate Challenge" Accounts of Intersectionality in the Life-Story of a Well-Known Daughter of Moroccan Migrant Workers in the Netherlands. *European Journal of Women's Studies*, 13(3), 259–276.
- Burck, C. (2004). *Multilingual living: Explorations of language and subjectivity*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Butler, J. (1990). *Genustrubbel: Feminism och identitetens subversion*, övers. Suzanne Almqvist. Göteborg: Daidalos.
- Chadwick, R. (2017). Thinking Intersectionally with/through Narrative Methodologies. *Agenda*, 31(1): 5–16.
- Cole, B.A. (2009). Gender, Narratives and Intersectionality: Can Personal Experience Approaches to Research Contribute to "Undoing Gender"? *International Review of Education*, 55(5), 561.
- Collins, P.H. & Bilge, S. (2020). *Intersectionality*. Cambridge & Oxford: Polity press.
- Crenshaw, K. (1989). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241.
- Elliott, J. (2005). *Using Narrative in Social Research. Qualitative and Quantitative Approaches*. London: SAGE.
- Frosh, S., Phoenix, A. & Pattman, R. (2002). *Young masculinities: Understanding boys in contemporary society*. London & New York: Routledge.
- Giaxoglou, K. & Georgakopoulou, A. (2021). *A narrative practice approach to identities: Small stories and positioning analysis in digital contexts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hall, Stuart. (1996). Introduction: Who needs 'identity'? I Hall, S. & Du Gay, P. (red.), *Questions of cultural identity: SAGE Publications*, s. 1–17. London: Sage.
- Hollway, W. & Jefferson, T. (2012). *Doing qualitative research differently: A psycho-social approach*. London: Sage.
- Josselson, R. (2009). The present of the past: Dialogues with memory over time. *Journal of Personality*, 77(3): 647–668.
- Kiguwa, P. (2019). Feminist approaches: An exploration of women's gendered experiences. I Laher, S., Fynn, A & Kramer, S. (red.), *Transforming research methods in the social sciences: Case studies from South Africa*, s. 220–235. Johannesburg: Wits University Press.

- Labov, W. (1997). Some Further Steps in Narrative Analysis. *Journal of Narrative & Life History*, 7(1-4): 395-415.
- Lutz, H., Vivar, M.T.H. & Supik, L. (2016). *Framing intersectionality: Debates on a multi-faceted concept in gender studies*. London & New York: Routledge.
- McAdams, D.P. (2006). The role of narrative in personality psychology today. *Narrative inquiry*, 16(1): 11-18.
- McLeod, J. & Yates, L. (2006). *Making modern lives: Subjectivity, schooling and social change*. State University of New York Press. <https://hdl.handle.net/10536/DRO/DU:30000433>
- Patterson, W. (2013). Narratives of events: Labovian analysis and its limitations. I Andrews, M., Squire, C. & Tamboukou M. (red.), *Doing narrative research*, s. 27-46. London: Sage.
- Peltola, M. & Phoenix, A. (2022). *Nuancing young masculinities: Helsinki boys' intersectional relationships in new times*. Helsingfors: Helsinki University Press. <https://library.openen.org/handle/20.500.12657/53948>
- Phoenix, A. (2013). Analysing narrative contexts. I Andrews, M., Squire, C. & Tamboukou, M. (red.), *Doing narrative research*, s. 27-46. London: Sage.
- Polkinghorne, D.E. (1988). *Narrative knowing and the human sciences*. SUNY Press.
- Riessman, C.K. (1993) *Narrative Analysis*. London: Sage Publications.
- Riessman, C.K. (2002). Positioning gender identity in narratives of infertility: South Indian Women's Lives in Context. I Inhorn, M. & van Balen, F. (red.) *Infertility around the globe: New thinking on childlessness, gender, and reproductive technologies*. Berkeley: University of California Press, 152-170.
- Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. London: Sage.
- Schiff, B. (2012). The function of narrative: Toward a narrative psychology of meaning. *Narrative Matters*, 2(1): 33-47.
- Sihvonen, J. (2015). Media consumption and the identity projects of the young. *Young*, 23(2): 171-189.
- Squire, C. (1998). "Women and men talk about aggression: An analysis of narrative genre". I Henwood, K., Griffin, C. & Phoenix, A. (red.) *Standpoints and differences: Essays in the practice of feminist psychology*, 65-91. London: Sage.
- Squire, C. (2008). Approaches to narrative research. *National Centre for Research Methods, NCRM/009*. <https://eprints.ncrm.ac.uk/id/eprint/419/1/MethodsReviewPaperNCRM-009.pdf>
- Squire, C., Andrews, M., Davis, M., Esin, C., Harrison, B., Hyden L.-C. & Hyden, M. (2014). *What is Narrative Research?* London: Bloomsbury Academic.
- Wengraf, T. (2004). *The biographic-narrative interpretive method-shortguide*. National Centre for Research Methods. <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Feprints.ncrm.ac.uk%2Fid%2Fprint%2F30%2F1%2FBiographic-NarrativeInterpretiveMethodShortGuide.doc&wdOrigin=BROWSELINK>
- Young, K. & Anderson, M. (2021). Hierarchical Microaggressive Intersectionalities: Small Stories of Women of Color in Higher Education. *Metropolitan Universities*, 32(1): 78-103.
- Yuval-Davis, N. (2006). Intersectionality and feminist politics. *European Journal of Women's Studies*, 13(3): 193-209.